

ЯК «ЗВЯЗДА» ПІСАЛА ГІСТОРЫЮ: 1954—1964

Аднаўленне з руін беларускіх гарадоў і вёсак, якія жорстка разбурыла вогненная каласыя Вялікай Айчыннай, і асваенне цалінных зямель, час уладарання «царыцы палёў» і з'яўленне ўласнага тэлецэнтра, развіццё культуры асобы і гонка за сусветнае разбудаванне, развіццё на народным пэзіме і сустрэча з космасам, а таксама прапаганда мірнага атамна, будоўля хімічных прадпрыемстваў-гігантаў, 10-разовае павелічэнне і 7-гадовая праграма канчатковай пабудовы камунізму — пра ўсё гэта і многае іншае расказвала чытачам «Звязда» ў перыяд адлігі.

* У верасні 1955 года Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР зацвердзіў дзяржаўны Гімн рэспублікі — той самы, на словы Міхаса Клімовіча і музыку Нестара Сакалоўскага, пачатак якую многія памятаюць і сёння: «Мы — беларусы — з братаў Руссо...»

ваоць сённяшні час: «Вы, магчыма, памятаеце, як абрысаваў Канстанцін Цыялкоўскі сваю мару аб палёце касмічнага карабля з людзьмі на борце. Час гэтай падзеі ён аднёс да 2017 і наступных гадоў... Ён толькі не меркаваў, што падзеі разгорнуцца значна хутчэй — не ў 2017, а ў 1961!»

нікаў з БДУ і Мінскага педінстытута; выданне поўнага збору твораў Якуба Коласа.

А праз два гады на месцы старой Камароўкі з'явілася — на той час самая вялікая ў горадзе — плошча імя Якуба Коласа, дзеля чаго быў рэканструяваны існуючы корпус Інстытута фізіялогіі і ўпрыгожаны архітэктурнымі элементамі яго калоны.

Асартымент вымушае жадаць...

У публікацыях 50-х гадоў шмат нараканняў, што ў крамах няма самага неабходнага для насельніцтва. А неабходна літаральна ўсё: дзіцячы і дарослы абутак, зімовая вопратка, дыктоўная мэбля, гузікі, аяскі для тацячннх брытвы і іншыя тавары шырокага ўжытку. «У магазіне «Дзіцячы свет», — піша ў рэдакцыйна хатняга гаспадыня тав. Цішкевіч з Мінска, — вельмі рэдка бываюць валёчкі, шарсцяныя касцюмы, з перабоямі паступаючыя цёплыя паліто для дашкольнай, а асартымент дзіцячых тавараў вельмі аднастайны». Мінчанку падтрымалі сялянне з Веткаўшчыны, расказаўшы, што на паліцах сельскіх крамаў няма абутку і цёплых рэчаў для школьнікаў і дашкольнікаў. Каб выравіць сітуацыю, рэдакцыя «Звязды» праводзіць рэйды па прадпрыемствах — напрыклад, у студзені 1954-га карэспандэнты праверылі мясцовую і кааператыўную прамысловасць Брэста, раскрытыкавалі ў хвосці і грывы якасці і знешні выгляд, а таксама мізэрны асартымент мэбля, абутку і адзення. У пастаяннай рубрыцы «Па матэрыялах «Звязды» кіравнікі прадпрыемстваў, старшыні калгасаў і супрацоўнікі дзяржаўна-рэгулярна адвазваюць на крытыку — дакладнай, апраўдваюцца, як яны выпраўляюць выяўленыя хібы і недахопы.

Надзельны выпуск «Звязды» пачынаючы вылучацца колерам.

За хлебам падцягваюцца і відовішчы. Пад Мінскам пачынаецца будоўля найбуйнейшага ў рэспубліцы штурнага вадасховішча каля ўрочышча Ганалес. «Яго берагі падыдуць шчыльна да станцыі Ратамка, а вёска Другое Зарэчча, якая знаходзіцца на дне будучага Мінскага возера, пераселіцца на новае месца», — паведамляюць карэспандэнты «Звязды». Адын за адным адкрываюцца кінатэатры — напрыклад, насупраць Акадэміі навук, на праспекце Сталіна, кінатэатр «Зорка» запрашае сваіх першых гледачоў на фільм «Вялікі воін Албанскі Скандэрбег», а на сталічнай вуліцы Ангельска пачаў работу дзіцячы кінатэатр. Летам 1955-га адкрываецца першая ў краіне малая Беларуская чыгунка — дзіцячая, і поезд з 6 вагонаў уявіў сабе збудзіў свой першы рэйс праз тры станцыі. У 1959 годзе Белдзяржрысраў да першых прадстаўленняў у новым будынку — тым самым, які мы ведаем і сёння.

Яшчэ адна скразная тэма друку — 6-я гадавая перамога, у якой прадпрыемствы запланаваана перавесці на 7-гадзінны працоўны дзень без зніжэння заробку рабочых і служачых. Ударнікі працы, у сваю чаргу, заклікаюць «закрыць» пяцігодку ў два гады і абяцваюць перавыканаць вытворчыя планы — на 150, 180 і нават 200 працэнтаў.

Праўда, ужо ў 1959 годзе замест завешанага пяцігадовага плана быў абвешчаны сямігадовы, які мусіў узняць усе галіны эканомікі, у тым ліку за кошт інтэнсіфікацыі сельскай гаспадаркі і развіцця высокатэхналагічнай вытворчасці, і значна палепшыць умовы жыцця насельніцтва. Замяжыкі друк нездарма назваў агучаным паказчыкі «грандыёзным праграмай будаўніцтва камунізму». Напрыклад, толькі сярэдняга адукацыя на Савецкім Саюзе павіна была ахапіць 38—40 мільёна чалавек — на 10 мільёнаў больш, чым у 1958 годзе. Гэтыя ж маштабныя задачы былі пастаўлены абсалютна ва ўсіх сферах, ад прамысловасці і сельскай гаспадаркі да медыцынскага абслугоўвання.

Спецыяльнае рашэнне Мінгарвыканкама аб змяненні вулічнага і бытавога шуму. Увабачце, сучасныя аўтамабільныя раней нават часова станкі машын у жылых дварах былі забаронены!

Рубрыка «Ля карты нашай рэспублікі» расказвае чытачам, як адбудоўваюцца і развіваюцца абласныя і раённыя цэнтры Беларусі — Барысаў, Баранавічы, Пінск і іншыя. Праз пэўны час героямі гэтай рубрыкі становяцца зусім новыя, наймалядзейшыя ў краіне гарады: Салігорск, Светлагорск, Наваполацк, Белаазёрск. «Я магу дакладна назваць самую памятную дату ў жыцці нашага горада — 10 снежня. Гэта дзень пуску першай чарп Салігорскага калійна-гамбіната, — расказаў журналістам старшыня гарвыканкама Г. Ванкевіч. — Патамікі, — я ўпэўнены ў гэтым, — будучы глядзець на яго, як на помнік мужнасці і працавітасці людзей, якія жылі ў палымнаму пару сямігодкі».

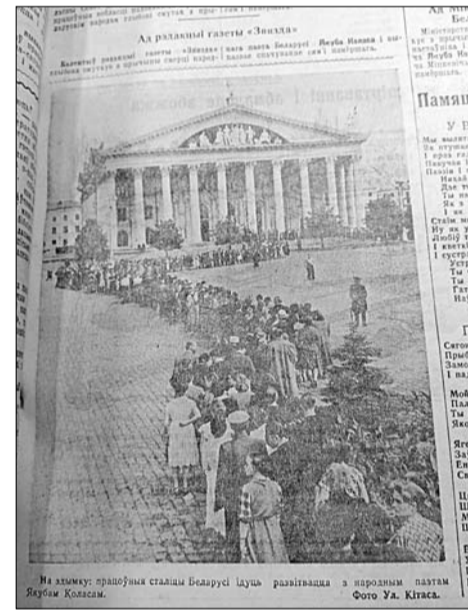
Каб памятаць

У дзень 10-й гадавіны вызвалення Мінска ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў у сталіцы на тагачаснай Круглай плошчы быў урачыста адкрыты помнік-абеліск воінам Савецкай Арміі і партызанам, якія загінулі ў баях за Радзіму. Чырвоную стужку, як засведчыла «Звязда», перарэзаў сакратар мінскага гаркома КПБ І. Варшава.

8 лістапада 1956 года газета друкуе рэпартаж за адрыцця Музея геранічнага абароны Брэсцкай крэпасці, а яшчэ праз некалькі гадоў, у чэрвені 1964-га, пачаўся збор сродкаў на будаўніцтва помніка героям абароны Брэсцкай крэпасці.

...Яшчэ адну велізарную страту панесла Беларусь у гэты перыяд — 13 жніўня 1956 года не стала народнага паэта Якуба Коласа. Працоўныя рэспублікі развіталіся з ім два дні ў Палацы культуры прафсаюзаў. Чарга тых, хто жадаў аддаць даніну памяці паэту, расцігнулася на ўсю плошчу, а ў «Звяздзе» лёзь хапіла месца для развітаньня слоў. Вось радкі з надрукаванага ў тым дні верша Сяргея Грахоўскага:

*«...Цвітучы палі ў кроплях буйных рос,
Шумяць бары, а сэрца плача ўголас.
Мой родны кут, упаў буйнейшы колас,
Што на зямлі твай ёзрос.
Не паспеў аб напым слаўным часе
У яго сказаць, усіх паэм змяліць.
Пайшоў пясняр, а песня будзе жыць!»*

Два дні з ранку да жыцця беларусы ішлі на развітанне з Якубам Коласам.

«Звязда» таксама апублікавала спецыяльную пастанову ЦК КПБ аб увекавечанні памяці паэты, сярод пунктуў якой — перайменаванне Лойгіскага тракту ў сталіцы ў вуліцу імя Якуба Коласа, а Камароўскай плошчы — у плошчу Якуба Коласа, з устанавленнем там помніка пясняру; стварэнне ў Мінску літаратурнага музея паэты з філіялам у яго родным сьляне Мікалаешчына; устанавленне іменнай колгасаўскай стыпендыі для студэнтаў-выдат-

Кукуруза, мірны атам і іншыя героі часу

«Поле ў тэрмін засявай, будзе слаўны ўраджай!» — заклікаюць газетныя перадачы выскоўдаў. А сяньці даглядаць цяпер трэба не толькі бульбу, збожжа, цукровыя буркі, бавоўны культуры, але і кукурузу, папярэдняй якой шырокае распаўсюджэнне, як цяпер казалі б, з кожнага праса. У калгасах-перадвяхах, мяркуючы па публікацыях, кукуруза прыбуляе па 7 сантыметраў за суткі.

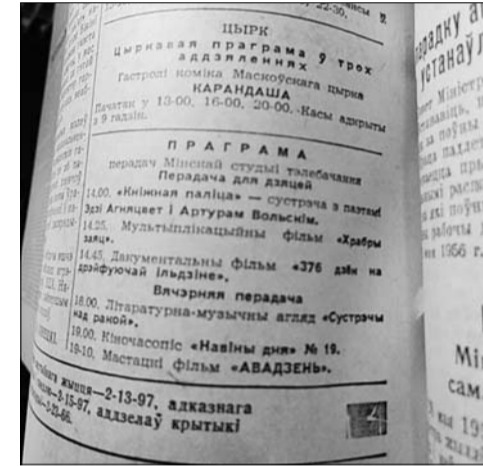
У 1955-м, рытуючыся да адрыцця Мінскага тэлецэнтра, айчынная прамысловасць пачала выпусіцца, а крамы, адпаведна, прадаваць тэлевізары маркі «Беларусь». Гэты цуд тэхнікі, разрэкламаваны ў тым ліку ў «Звяздзе», меў 19 лямпаў і памер экрану... 180х240 міліметраў! У студзені 1956-га ўпершыню з экрану гучыць «Гаворыць Мінск!», а афіцыйна тэлецэнтр уведзены ў строй 8 сакавіка. «Пераданы прымаюцца на адлегласці 60 кіламетраў ад горада. З 8 сакавіка яны будуць праводзіцца тры разы ў дзень. Тэлевізары ўжо устаноўлены амаль у 50 населеных пунктах Мінскай і Маладзечанскай абласцей. Другі тэлевізійны цэнтр у Беларусі будзе ўведзены ў Гомелі», — піша «Звязда», якая таксама друкуе самую першую беларускую тэлепраграму — пакуль яна займае некалькі радкоў на апошнім старонцы (гл. фота), публіч з тэатральнай і кінафіліі.

Яшчэ адно газетнае новаўвядзенне — з 1959 года «Звязда» пачынае друкаваць прагнозы надвор'я, праўда, спачатку «з учора на сёння», а потым і на наступныя дні. Газета, дарчы, зноў выходзіць па нядзелях, бо так шмат расказаў чытачам: пра тэлефанацыю вёскі і інтэнсіфікацыю вытворчасці, пра спартыўны і культурны дасягненні зямлякоў, пра жыццё ў рэгіёнах і падзеі ў свеце... Пра гэтым надзельныя выпускі з сярэдзіны 1964 года робяцца часткова каларыяны — з чырвонай або сіняй фарбай.

Кукуруза — адна з абавязковых герані газетных публікацый 60-х.

У 60-я саветскі друк увогуле вельмі любіць разнастайныя рэкорды і кругляныя лічбы, і «Звязда» не выключэнне. 100-тысячны сіла-сабурчачні камбайн, выпушчаны ў студзені 1959-га «Гомсельмашам», 100-тысячны дызельны рухавік Мінскага трактарнага заводу, 100-тысячны самалёт «МАЗ-205» вішнёвага колеру, 35-тысячная газавая пліта, сабраная на брэсцкім заводзе «Газаапарат» — усё гэта скурупелана падлічваецца і ўхваляецца ў самых патэтычных выказах.

У сярэдзіне 1960-х на палосах сустрэацыі першых інтэр'юў з вышкім выглядае «пытанне-адказ» — так, старшыня Усеаюзнага трэнерскага савета па фехтаванні В. Аркадзевы расказавае, што напярэдадні Алімпіяды ў Токіа бачыць у ліку фаварытаў мінчанку Таццяну Самусенку. І яна, таксама як беларускі спартсмен кідальнік молата Рамуальд Клім, бараць Аляксандр Мядзведзь, гімнастка Алена Валчэцкая, уваходзіць у шэрагі алімпійскіх чэмпіёнаў.

Тэлепраграма ў 1961 годзе займае ўсяго некалькі радкоў.

А яшчэ «Звязда» друкуе вельмі многа матэрыялаў з-за мяжы — пра сустрэчы кіравнікоў СССР, ЗША, Францыі і Англіі ў Жэневе, Сусветную асамблею міру ў Хельсінкі, кангрэс за разбудаванне і міжнароднае супрацоўніцтва ў Сталгольме, навіны з Кітая, Карэі, ЗША, Інданезіі, Японіі, Алжыра, Бразіліі, Албаніі, Чэхаславакіі і г. д. Пад асаблівай увагай — падзеі на Кубе, у падтрымку якой саветскія людзі рэгулярна выходзяць на шматтысячныя мітынгі з заклікамі «Рукі праць ад Кубы!».

...Беларускія журналісты, які і многія саветскія людзі, верылі, што 1965-ы стане годам здобываў, здзіўсненна і пераможна — прынамсі, святчыно перадавагодні нумар прасякнуты гэтай верай і аптымістычным позіракам у будучыню. Што стала з гэтымі канцыянамі і планами надалей, які адліга скончылася і пачаўся доўгі перыяд застою? Пагартаем старыя падшыўкі — даведаемся.

Вікторыя ЦЕЛЯШУК. tseliyashuk@vziazda.by

ПРА ГЕРОЯ-ЗВЯЗДОЎЦА РАСКАЗВАЕ МУЗЕЙ

Семдзсят пяць гадоў таму загінуў Герой Савецкага Саюза Уладзімір Амельянюк — у той час ён рэдагаваў газету «Звязда», якую падпольшчыкі выпускалі ў акупаваным гітлераўцамі Мінску.

У музеі Самахвалявіцкай сярэдняй школы шмат матэрыялаў пра славага журналіста-падпольшчыка. Уладзімір Амельянюк вучыўся ў гэтай школе. Адсюль ён пераехаў у Мінск, дзе з часам пачаў працаваць, працягваючы вучыцца. Гісторыя Самахвалявіцкай школы налічвае больш за 150 гадоў. Сярод тых, хто атрымаў тут свае першыя веды, шмат славуных землякоў адначасна працоўнымі і баявымі ўзнагародамі. У гонар Героя Савецкага Саюза Уладзіміра Амельянюка перад школай ўстаноўлена помнік.

Мы запрашаем нашых чытачоў на невялікую фотазэксікурсію па школьным музеі. На фота вы бачыце кнігі пра героя-звездойца, архіўны здымак хаты ў Мінску (у час вайны тут жыла сям'я Амельянюкаў), экспазіцыя з дакументамі пра пераіначна барацьбу супраць захопнікаў. Фотальбом «Мая вайна», які з цікавасцю разглядаюць вучні, — таксама экспанат музея. Гэта рэдкае выданне падарылі школьнікам журналісты газеты «Звязда». Аўтары здымкаў у альбоме фронтавому карэспандэнту Васілю Аркашову давалася праісці доўгімі дарогамі вайны. Шматлікія фотаздымкі архіва ён прынесіў у рэдакцыю нашай газеты, і «Звязда» заўжыла знаёміла з імі сваіх чытачоў.

Яўген ПЯСЭЦКІ. pyasecki@vziazda.by Фота аўтара.

Пам'яць — справа агульная

Найстарэйшая газета Беларусі падтрымала праект рублём

Мы працягваем друкаваць матэрыялы ў падтрымку адрыцця ў пасёлку Глуша Бабруйскага раёна нашага, прысвечанага творчасці Алеся Адамовіча.

Вось ужо другі год штомесяц на старонках «Звязды» публікуюцца матэрыялы ў падтрымку стварэння музея беларускаму пісьменніку. За гэты час былі адкрыты разліковы рахунак пры Бабруйскай райвыканкаме і сабраны грошы на праектна-каштараўную дакументацыю. А надыдуна калектыў Выдавецкага дома «Звязда», пад «дахам» якога працуе 10 перыядычных выданняў і кніжнае выдавецтва, папоўніў скарбонку на суму болей чым 500 рублёў.

Дабрачыннасць павінна ісці ад сэрца

«Звязда» і Алесь Адамовіч сёлета юбіляры. Газета ўсяго на 10 гадоў старэйшая за пісьменніка. Таму і ляс недзе адзначаць вучні. Тая ж партызанская тема, напрыклад, у гонар звяздойцаў-падпольшчыкаў устаноўлена 4 помнікі ў Мінску і на Любаншчыне. А да 60-годдзя Перамогі па прапанове Івана Шамкіна сталічны праспект газеты «Ізвестія» быў перайменаваны ў праспект газеты «Звязда». Вуліца Адамовіча таксама ёсць. Толькі ў Глушы. І з'явілася яна дзякуючы ініцыятыве тутэйшых жыхароў. Помнік Адамовічу няма, але ёсць надзея, што будзе музей. Гэта пакуль — мара. Будынак мае патрэбу ў грунтоўнай рэканструкцыі, і на гэты тэрмін прыблізна 150 тысяч долараў. Грошы велізарныя для невялікага і не самага багатага Бабруйскага раёна. Таму музей ствараецца шляхам прыватна-дзяржаўнага партнёрства. За год ад жыхароў Беларусі і дзяржаўных устаноў на яго паступіла 11 245,5 беларускага рубля (у эквіваленце каля 6 тысяч долараў). Гэта без уліку той сумы, якую сабралі звяздойцаў. «Усё самае трывалае ідзе ад сэрца, ад душы, — кажа дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звязда» Павел СУХАРУКАЎ. — Гэта той выпадак, калі адміністрацыйны рэсурсы не пры чым. Павінен быць нейкі душоўны парыв. Добрачынасць паняволі пазабулена ўскага сэнсу. Не трэба спадзявацца, што гэта гатоўся падштурхне або камусці стане сорамна. Я абсалютна ўпэўнены, што наш пачын стане добрым прыкладам для тых людзей, якім гэта тэма цікавая».

Важна адчуць дух творчасці

Алена МАЛЬЧУСКАЯ, намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Польмя», адна з першых перадала грошы на будучы музей. Падбздэрыла, што праект вельмі карысны, што яго і далей трэба падтрымліваць. «Бо гэта напраўна, калі памяць такіх пісьменнікаў не ўшаноўваецца, — кажа яна. — Асоба Алеся Адамовіча важная для нашай краіны, для нашай гісторыі. І вельмі важна падтрымаць праўленне культурных ініцыятыў у рэгіёнах. Таму што зрабіць музей дзесці ў рэгіёне гэта сапраўды цяжка».

Некаторыя супрацоўнікі Выдавецкага дома «Звязда» ведалі Адамовіча не толькі па творах.

— Адамовіч у нейкім сэнсе мой зямляк, — кажа рэдактар аддзела навукі, крытыкі і літаратурнага аглядаў часопіса «Польмя» Алесь МАРЦІНОВІЧ. — Я хоць нарадзіўся на Случчыне, але ўся мая біяграфія са школьнага ўзросту звязана з Капыльшчынай. А Адамовіч якая нарадзіўся ў Конохах. Наогул, Адамовіч — пісьменнік сувеснага маштабу. І яго абавязкова трэба ўшаноўваць. Калі прыходзіць у музей, ты зусім па-іншаму ўспрымаеш пісьменніка. Можна ведаць творчасць, а калі бачыш экспанат, ужо адно адчуванне таго, што гэты чалавек тут жыў, хадаў, дыхаў — усё ўспрымаецца па-іншаму. Музей — гэта справа не аднаго дня, трэба, каб «Звязда» і далей пісала пра гэтага пісьменніка. Чым часцей гэта рабіць, тым хутчэй з'явіцца музей.

Рэдактар аддзела пісьмаў газеты «Звязда» Валянціна ДОЎНАР сіццла лічыць, што падтрымка ініцыятыўе наконт музея — гэта самая звычайная, лагічная, нармальнае справа, не варта нейкіх лішніх слоў. «Дастанкова таго, што мы сабраліся разам і паўдзельнічалі, — кажа яна. — Тое, што гэты музей павінен быць, нават не абмяркуваецца. Вось не запісаў бы ён газету з Калеснікам і Брылём у свой час галасы відэочаў для моцнага па уражанні твора «Я з вогненнай вёскі», і сышлі б гэтыя людзі, так нічога не сказаўшы. Несумненна, Святалана Алексіевіч адыбалася б у любым выпадку, але яна працягвае справу Адамовіча — размаўляе з жывымі сведкамі. Гэта ад Адамовіча пайшло».

900 адзінак экспанатаў нехта павінен убачыць

Сёння вельмі востра стаіць пытанне захавання літаратурных музеяў і мясцін, звязаных з літаратурамі. Але добра, што газета займаецца аглянскай справай, — лічыць дырэктар дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры Эміцер ЯЦКЕВІЧ. — Дзякуючы таму, што існуюць спонсары, выкуплены Статут ВКЛ для музея гісторыі Магілёва, іншыя каштоўныя рэчы. У нашым музеі захоўваецца 900 адзінак экспанатаў, звязаных з жыццём і творчасцю Алеся Адамовіча, і гэта трэба паглядзець. Каб вырашыць усё пытанні, якія ўзніклі вакол ініцыятывы са стварэннем музея, у набліжышчы час выведзе на месца і вывесіць сітуацыю. Нельга, каб такая справа праходзіла стыйна. Зробім аглянскаму раду, будзем кантраляваць працэс. А там будзе відаць, пад чый патранаж браць гэты музей.

Сёлета самы адчувальны ўзнос на рэканструкцыю будучага музея зрабіў Выдавецкі дом «Звязда», — кажа начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Бабруйскага райвыканкама Галіна ЧАРНОВА. — Гэта добры прыклад для іншых арганізацый, прадпрыемстваў, устаноў. Нашы спонсары сабраны ўжо каля 12 тысяч рублёў, але каб вярнуць да жыцця будынак, неабходна яшчэ шмат грошаў. Добрачынасць дапамога сёння патрэбна як ніколі. Спядземся, што Выдавецкі дом «Звязда» сваім дзеяннем падштурхне і іншых».

У тэму

Апошнім часам музей усё часцей падтрымліваюць спонсары. Некалькі гадоў таму першы канал Беларускага тэлебачання збраў сродкі на будаўніцтва музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Самы значны ўклад тады зрабіла ветэран вайны з Гомеля Марыя Сазоненкава, якая пералічыла 17 мільёнаў недонамаваных рублёў уласных зберажэнняў.

У Пецеры адзін з даўніх прыхільнікаў творчасці пісьменніка Сяргея Даўлатава журналіст і гісторык Леў Лур'е аб'явіў, што хутка

Алена Мітрофановна Адамовіч са сынамі Еўгеніем і Аляксандрам ў маладой Наталье, 1960 год.

будзе аб'яўлены збор грошаў на выкуп камунальнай кватэры, дзе калісьці жыў пісьменнік. Цана пытанья 100 тысяч еўра. Лур'е не сумняваецца, што мецэнаты Піцера і іншых гарадоў падтрымаюць ідэю.

Дзяржава падтрымлівае спонсараў

Ёсць Указ Прэзідэнта №300 «Аб прадастаўленні і выкарыстанні бязвыплатай (спонсарскай) дапамогі». Ад падатку на прыбытак вызвалюцца арганізацыі (у памеры не больш за 10% валавога прыбытку), якія перадалі сродкі для будаўніцтва або рэканструкцыі аб'ектаў культуры ці выкарысталі 10% прыбытку на аплату рахункаў за аказаныя ўстановам культуры работы і паслугі. Акрамя таго, тэатры і музеі цяпер таксама могуць ствараць аглянскае саветы.

Нэлi ЗiГУЛЯ. zigulya@vziazda.by